

CARTILE

SATEANULUI ROMANU.

DESCÉPTA-TE ROMANE!

Cartea VII.

Iuliu.

An. IX.—1884.

Unele lupte ale Domniloru romani

Stefanu celu mare si Michaiu vitézulu.

Lupt'a dela Resboieni seau Valea-Albà.

(Urmare.)

Turcii aveau perderi infricosiate. Mohamedu Ag'a din Trapezuntu, vediendu retragerea si fric'a Turciloru strigá dein tóta puterea plumaniloru sei Turciloru: „Inainte, in numele Sultanului, in numele profetului Mohamedu. Inse nemenea nu-lu mai ascultá. — Inzadaru copii Turciloru loveáu cu jatagane pre jenicerii ce fugiau, provocandu-i se mérga inainte, càci vorbele loru se perdeau fora de a aveá vre-unu resnetu in anim'a cuiv'a, càci soldatii Turci se lasáu mai bine josu cá morti de câtu se mai inainteze, atátu de mare erá spaim'a loru.

Atunci Mohamedu alu II-le Sultanulu vediendu cà ostirea turcésca inca puçinu si se vá respí, repede cá o sagéta trece pre calulu seu printre sírurile fricóse ale soldatiloru sei strigându: „Misieiloru! dela inceputulu luptei sunteti invinsi! Ast'felu se lupta acumu fii profetului? Voiu merge eu inainte catra ghiauri, chiar' si atunci cându nu voiu fi urmatu de voi. Parentii vostri voru intrebá ce a-ti facutu cu Sultanulu vostru, si voi veti raspunde: l'amu lasatu se móra, càci numai elu singuru a avutu barbatí'a se mérga in-a-inte. (Bolintineanu, Viéti'a lui Stefanu Vod'a pag. 94.)

Acestea vorbe a Sultanului au fostu cá scânteia aruncata in mediloculu unui materialu aprindietiosu. Ele petrun-

sera la anim'a Jeniceriloru, deci imbarbatandu-se intréga armat'a, urmându pre Mohamedu se aruncá spre rîuletiu.

Stefanu facù acum'a a dóu'a gresiéla. Ametítu de fantásm'a invingerei elu esí dein padure cu o parte a armatei s'ale si trecù rîuletiu. Prin acést'a Moldovenii au pierdut padurea ce-i scuteá asia de bene in contr'a glontieloru dusimanesci. Sultanulu erá celu de antaiu in lupta. Unu corpu de Spahi trecù iute cá fulgerulu in ajutoriulu Sultanului. Acumu se incinse o lupta mai inversiunata si cá mai in-a-inte. Armatele eráu peptu la peptu. Sângele curgeá pâreú. Corpulu de armata alui Stefanu, ce remasese in padure aruncá ploi de sageti, cari ajutáu multu fratiloru loru ce eráu fačia in fačia cu turculu.

Cându se apropiara 2 óre dupa amiadi, Moldovenii au fostu aruncatu pre turci (multiamita vitejiei loru si artei militare Moldovene) departe de cóst'a cea lina ce se intindea indereptulu turciloru: — dusímánii ér' eráu descuragiati. Vorbele sultanului nu mai aveau neci unu efectu. Sultanulu inse asceptá ajutoriu dela Radu dein Munteni'a. — Bene sciá elu cá de voru veni Muntenii i-vá succede a invinge pre Stefanu, la dein contra nu, càci vulturii falnici neci oodata nu se invingu de vrabii sparióse. Si Muntenii eráu Vulturi cá si Moldovenii, — eráu Români. „Pre la 4 óre Turcii incepura a se plecá (dupa cum scrie Bolintineanu). Cete de calari nevoindu a mai ascultá vócea capiloru se retrasera in paduri. Mohamedu alu II-le vediù si tremurá.“

Inse de-odata, in midiloculu periclului celui mai mare pentru turci, pre vêrfulu departatu alu unei cóste, apare cá o cétia négra o armata. Unu strigatu ce cutremurá codrii esí dein pepturile jeniceriloru. Ei sciau cá e Radulu ce le vine in ajutoriu. — Moldovenii audíra strigatulu si incepura a se clatiná in speranti'a unei invingeri. Stefanu 'si-scóse dein paduri intrég'a s'a armata la lupta, càci suferisera multe perderi Moldovenii in locurile cele de mai inainte, si ei ajutoriu nu speráu de nicairi, ér' ostasi cá se odichnésca nu putea lasá, deorece armat'a lui erá fórté mica pre lênga a Turciloru si Munteniloru.

Muntenii sosira. Si lupt'a începù si mai inversiunata. Dar' acumu Moldovenii aveau de a luptá si cu Muntenii. Ér' Stefanu pre lângá Mohamedu II-lea si cu Rad ílu.

Sórele apuneá din nou, tristu, cà-ci vediu-se lucruri in-fioratórie pre pamentu, ér':

Sioimuleanulu celu betrânu
Frate neamului românu
Se uitá cu focu si jale
La cei doi voinici din vale,
Si gândiá in gândulu seu
Cându erám mai tîneru eu
Neci Munteanu
Neci Moldoveanu
Incà nu sciám in lume
Càci aveau unu sênguru nume . . .
Dare-ar' Domnulu se mai dé
Se-i mai potu asia vedé.

HASDEU.

Sórtea se schimbà indata dupa sosirea Munteniloru, desí Moldovenii imbarbatati de cuvintele maretie alui Stefanu inaintáu mereu, dar' inaintáu cadindu cá frundi'a. — Sânge, focu, fumu, strigate si vaiete se inaltiáu spre ceriulu ce incepeá a se pestritiá ici-colo de câte-o stelutia ratacinda.

Stefanu se aruncà pre calulu seu si cu sabi'a in mâna strigà ostasiloru sei: „In-ainte pâna este unu Moldoveanu!“ Moldovenii ascultá, ei mergu câtu potu, inse multi cadu in genunchi de oboséla indreptandu câte-o rogatiune câtra Ddieu cârui'a î-i recomandá pre dulcea loru Moldova, si adormu, — adormu spre a nu se mai tredî . . . De-odata Stefanu e incungiuratu de o multíme de dusimani. Elu se apara voincesce, dar' calulu seu cade. Elu erá in periclu de a-si pierde viéti'a. Inse soldatii imbatraniti in lupte si boierii tieriei observéza acést'a, — 'si readuna poterile ce le mai remasera si cá fulgerulu i-i sbóra in ajutoriu. Ei ajungu la Stefanu — 'lu scotu dein midioloculu dusimanului si-lu tæraescu afóra dein lupta. — Acum veni rëndulu cá Moldovenii se plece la fuga, de órece o invingere asta-data — erá inposibila. — Abia 12000 de ostasi î-i remasera lui Ste-

fanu, cei'alalti parte morira parte remasera raniti si o parte mica remase imprasciata.

Moldovenii ce au cadiutu in acésta lupta au moritu cá eroi. Vorniculu Urechia díce: „au moritu multi — dar' nu fia cum, cí apérându-se pâna la mórte, nici invinsi de arme, cí sdrobiti de multimea Turciloru.“

In dílele urmatórie sórele avea se lumineze o privilesece inǎspaimentatória. Intréga, valea erá acoperita de óse omenesci, de óse Moldovenesci (cáci Turcii ingropara pre ai loru) de mâni rupte, de capete taiate, de trunchiuri, deformate, impreunate cu sânge omenescu, ér' dupace carnea avea se putrediesca o claię de óse omenesci, si fiendu-cà ósele suntu albe valea acést'a a capetatu numirea de „Valea alba.“

In acésta lupta a fostu mutilatu si eroulu baladei: „Movil'a lui Burcelu“ ce fiendu aflatu de Stefanu arându in dí de serbatóre si intrebatu cà de ce nu tiene legea, i-a respunsu:

Dómne punu man a la peptu
Si me juru cà spunu .cu dreptu,
Pân' a n'ajunge plugariu
Aveám falnicu armasariu
Si o ghióga nestrujita
Cu piróne tñentuita,
Care cându o invírteámu
Prein dusimani próşca faceám
Câte optu pe locu turteam!
Alelei! precându erám
Omu intregu de me luptámu
Multi dusimani amu mai stricatu!
Multe capete amu sfarmatu
De Tåtari si de Litveni
Si de falnici Ungureni,
Dar' in focu la Resboieni
Mi-a cadiutu ghióg'a dein mâna
Sub o sabia pagana,
Dar' n'a cadiutu numai ea
Ci-a cadiutu si man'a mea
Cu dusimanu-alaturea.

Asia a fostu lupt'a dela Bai'a. Ea vá remané scrisa cu litere de sânge in istori'a Moldoveana, càci multe suflete, multi eroi si-au inchisu acolo ochii spre repausulu vecinicu pentru neatârnarea scumpei loru patrie Moldov'a. Caletoriulu ce ajunge pre la Valea Alba intrebandu pre pastoriulu ce dîce dein flueru, cà ce baserica e ace'a ce se zaresce in fundulu de aici? elu scôte fluierulu din gura, 'si tocmesce caciul'a pre capu, se uita dreptu in ochi la caletoriu si dîce cu fala si mandria: „Ace'a, Dnule, e manastirea Resboieni zidita de Stefanu Vod'a pentru biruinti'a ce a castigatu in potriv'a Turcului.“ — Apoi 'si pune éراسi fluierulu la gura si trage o doina preste pamentulu preseratu cu pulvere de óse Moldovenesci.

(Va urmá.)

GEORGIU SIMU.

Cantece de nunti din Bucovin'a.

— *Culese de G. Tomoiaga.* — Cluj

(Urmare si inchiare din **an. tr.**)

Iertaciunile.

Aceste le audisemi inca in copilaria mea. Acumu inca le audu de multe ori de la ómeni fóra sciintia de carte, in multe locuri cu unele preschimbari.

Ascultati frati si 'ntielegeti
Si sciintia ve culegeti;
Ascultati, luati aminte
La vre-o câteva cuvinte,
Care ne stau si 'n carti scrise
Si trebuiescu astadi dîse.
Cându Domnedieu cu cuventulu
Facù ceriulu si pamentulu,
Dându-le podobi maretie
Si 'n destule frumusetie,
Ceriu 'mpodobindu cu sóre,
Luna, stele lucitóre,
Pamentulu umpléndu cu vite
De soiuri deosebite,
Campii 'mpodobindu cu flori
Si cu pomi prea-roditori.

Cu holde mandre frumóse
Si cu póme prea gustóse,
Aerulu din inaltíme
Cu-a paseriloru multíme,
Màrile, apele tóte
Cu-a pesciloru multe glóte;
Dar' vrêndu se mai prémarésca
Mil'a cea Domnedieésca
Tiendiundu Domnulu sânt'a-si mâna
Zidí pre-Adamu din tierina
Dupa-a s'a asemênare
Dându-i duchu de resuflare,
Vediêndu Domnulu cà nu-i bine
Se fia omulu de sine,
Trimise somnu greu in trênsulu
Si dormindu, vení la densulu,
Domnulu rumpendu-i din cósta
Zidí pre stramósi'a nóstra;
Adamu din somnu se trediesce
Deschidiêndu ochii graiesce:
— „Ast'a e a mea muiere
Si 'mi va fi spre mangaiere”
La necasu si la dorere,
Si-'n tóte órele grele,
Càci ea-i din ósele mele,
Eva va fi alu ei nume
Si va fi mama la lume.”
Pentru-acea-cesti fii acuma
Lasa pre tata, pre muma,
Si doi cu doi se aduna
Cá se traiésca 'mpreuna,
Cà-asia Domnedieu voiesce
Si asia legea poruncesce.
Domnia vóstra socrii-acuma,
Cestoru fii tata si mama,
Ve rogu nu ve superati
Ci cuventu-'mi ascultati:
Ve poftescu pre domni'a vóstra,
Se ascultati la dís'a nóstra,
Fii vostri cesti nascuti
Si pâna 'n vârsta crescuti,
Ve voru fi superatú póte
Ne-ascultandu-ve la tóte,
Voru fi spusu nescái cuvinte

Din prostia si neminte,
Domni'avóstra 'n ace'a vreme
Veti^{fi} fi, spusu nescai blasteme,
Sciti cá omulu cátu traiesce
Multe 'n lume le gresiesce
Cu fapt'a si cu cuventulu
Si totu 'lu rabda pamentulu,
Nu se despica nu crépa
Cá se-'lu innece cu apa,
Santulu sóre i dà iadia
'Lu rabda si-'lu luminéza,
Ast'feliu Domnulu cá unu tata
Cu mila nemesurata
Nú se grabesce indata
Cum facemu reu se ne bata,
Ci 'ntru sânt'a s'a 'ndurare
Cu mila si cu rabdare
Cându cademu cu pocaintia
Si-'lu rogamu cu umilintia
Ne iérta si ne hranesce
Cá pre fii ne ocrotesce,
Si érási ne díce nóue :
„De vreti cá se ve iertu vóue
Iertati pre gresítulu vostru
Cum cetiti la „Tatalu nostru.“
Pentru acést'a cesti fii dara
Ce cu plánsu ingenunchiara,
Stánda smeriti cu plecaciune
Ve ceru astađi iertaciune, —
Iertati-i cu totu adinsulu
Iertati-i in totu cuprinsulu, —
Ve rogati se-i intarésca
Mil'a cea domnedieésca,
Se le dé unire-in casa
Si totu binele pe mésa,
Se-i insoçiésca noroculu
In totu pasiulu si-in totu loculu,
Se inflorésca cá crinii,
Se 'nverdiésca cá maslinii,
Si cá iérb'a primaverei
Si cá si nasipulu marei
Asia se se inmultiésca
Si 'n traiu bunu se vietiuésca,
Pân' la adênci betránétie

La unu locu se se resfetie.
Domnedieu va mai urá
Dupa cum se va-indurá,
Dara noi cu câte scimu
Cu-atâtea ne mântuimu,
Si nemic'a nu poftimu —
Numa-unu paharelu de vinu
Pentru tineri se-lu inchinu
Se le mérga tóte 'n plinu
Dîceti cu totii-unu „Aminu.“

Feliurimi.

Lipitórea cá profetu de tempu. Punemu o lipitóre in ana sticla alba de o litra, umplendu-o $\frac{2}{3}$ parte cu apa. La gura se léga sticl'a cu pânză sî se pune in feréstra.

Déca lipitórea jace demanéti'a pre fundulu vasului adunata cá melciulu — bourelulu — fóra de a-se mişcă, atunci urméza tempu frumosu, seninu, caldu cu sóre ori frigu, déca e iérn'a. Déca se sue lipitórea in grumazii sticlei sî stă acolo, e de a-se asceptá plóia ori niusóre. Cându se aprqia ventu inota lipitórea cu rapediune mare in tóte partile sî nu se asiéza pâna ce nu incede ventulu. Cu o dî ina-i-nte de o tempestate mare se sustiène lipitórea afora dein'apa, e nelinişcita sî se arunca in cóce sî in colo cá si cându ar' avé doreri mari. Ap'a se renoesce in sticla vér'a la 8 dîle si iérn'a totu la 2 septemâni.

Nu e bene a'semená prea desu din cauzele urmatorie: Déca resaru fire multe, acestea nu au locu destulu spre a-şi trage nutritmentulu, nece spre a-se desvoltá de plenu, ci crescú inalte sî subtiri, producându spice mici, afora de ace'a nu se potu intari destulu sî pica hold'a la pamentu, fóra de a aduce rodu. Deci cu câtu s'a lucratu loculu mai bene cu atât'a trebue sementia mîi puşina, mai vertosu déca e si buna acést'a, pentru că se ascépta se resara mai bene. Afóra de ace'a in tempulu acestu lipsitu de bucate, e bene se se si crutie sementi'a.

Unu midilocu securu spre sterpirea sióreciloru de campu. Se se presare agrulu seau fenatiulu, in care se afla sióreci, cu gipsu. Indata ce voru resari plantele crude le consuma siórecii, cari numai de câtu pieru cu securitate! Cumu póte fi acést'a intréba póte cinev'a? Fórté usioru, respundemu noi. Éta cumu: Gipsulu in stomaculu siórecelui se amesteca cu apa sî se intaresce — impietresce, chiaru asia cá tóte figurele de gipsu, ce le vedemu in multe locuri, sî ast'a causéza mórtea sióreciloru. Gipsulu afóra de ace'a sî imbunata-tiesce pamentulu.